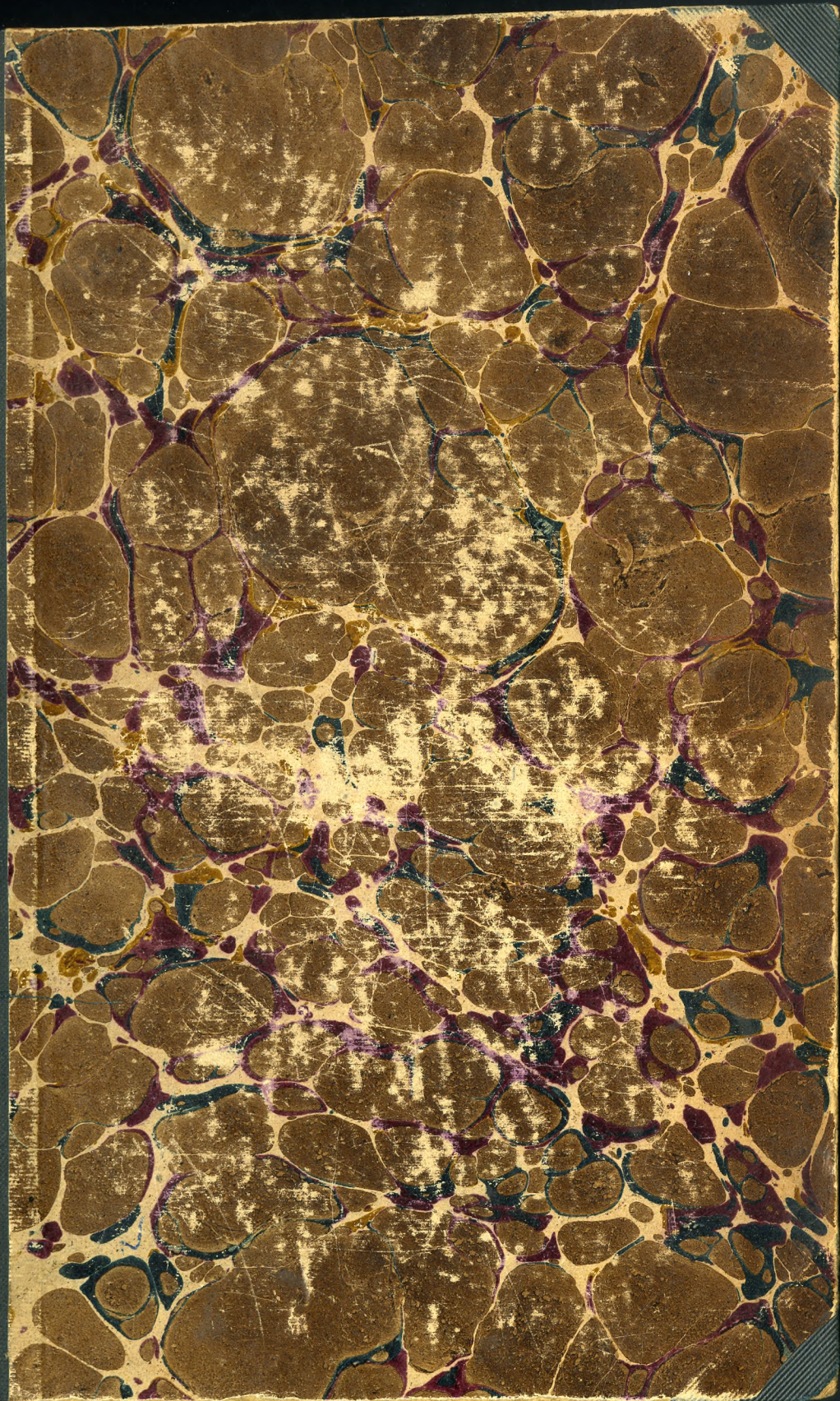

Politikai
röpiratok.

188.

188
1727

A

TISZAVÖLGY KÉRDÉSEI.

IRTA

✓
DR. DARÁNYI IGNÁCZ.

Külön lenyomat a „NEMZETGAZDASÁGI SZEMLE” 1877. első évfolyamának IV. füzetéből.

4.

BUDAPEST, 1877.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

(Hold-utca 4. sz.)

6157200561964

DE BALLAGI GEZA.

A Tiszavölgyet közelről érdeklő kérdések száma oly nagy, hogy ezeket egyenként és részletesen tag'alni czélunk ezuttal nem lehet. Elég lesz e helyen azon 3 főkérdéssel foglalkoznunk, mely a f. év november 25-én és 26-án oly nagy érdeklődés mellett megtartott tiszavölgyi nagygyűlés tárgyalásait uralta, t. i. a catasteri, a pénzügyi és az egyesülési kérdéssel.

I.

A catasteri kérdést illetőleg előrebocsátjuk azt a nyílt titkot, hogy a törvényhozás sokkal több jó akarattal, mintsem szerencsével gondoskodott a Tisza völgyéről. Mindenki azt hitte, hogy nemcsak az ugynevezett nulla földeket (melyek t. i. terméketlenségüknél fogva megadóztatva nem voltak) illet 15 évi adómentesség kedvezménye, hanem ha az ármentesítés nagyobb költséget vett igénybe, a már földadó alá előbb felvett területeket sem lehet magasabban megadóztatni, ha mindjárt változtak is a művelési ágak. A ki az 1868. XXV. tezik 7., 9. és 12. §§-ait megolvasta ugyan, de mélyebben nem tanulmányozta, — az most is ezen hitben él, s nem érti, hogy az 1875. VII. tezik értelmében hogyan lehetett a művelési ágak változása alapján az ő földadóját felemelni akkor, midőn az 1875. VII. tezik 34. §-a az 1868. XXV. tezik 7., 9. és 12. §§-ban körülírt mentességeket továbbra is fentartotta.

Elismerjük, miszerint az 1868. XXV. tezik 9., 12. §§-ai csakis az esetben hagyták meg a művelési ágak változása daczára az addigi adótételeket, ha az ármentesítés — a mellett, hogy ötször annyiba került, mint a mennyi a kérdéses földterület catasteri tiszta jövedelme, — birtokrendezéssel s új adómunkálat készítéssel volt kapcsolatban; de nem tagadhatjuk azt sem,

miszerint maga azon körülmény, hogy a tiszai nagy közönség mindig azon tévhitben volt, hogy nem csupán a nulla földek tekintetében illetik őt kedvezmények, hanem a már földadó alatt állott területekre nézve is, — elég biztos jele annak, hogy e kívánság mennyire jogos és méltányos. Ámde ezen bizonyítéka nincs is szükség; mert ezen elvet az 1875. VII. tczikk is elismerte, midőn kimondotta 53. §-ában, hogy „ártérben fekvő birtokoknál, melyek a jelen törvény szerinti adókimutatás életbe léptetése után az 1871. XXXIX. és XL. t. cz. értelmében készített és kezelt védművek által akár egyes birtokos, akár érdektársulatok költségén ármentesítették, azon catasteri jövedelem, mely az egyes földrésztelkekre az ármentesítés előtt megállapítva volt, a védművek elkészítésétől számítva 15 évig változás alá nem jöhet, habár ezen 15 év alatt az ország egész területére új földadósabályozás eszközöltetnék.“ Megkaptuk tehát az elvi elismerést a multa nézve; a kedvezmény azonban csupán a jövőé. Megengedjük, hogy ez álláspontot fiskális szempontnál talán tetszetősen lehet védeni; de vannak e szempontból magasabb tekintetek is, melyeket figyelmen kívül hagyni nem volna szabad, s e tekintetek határozottan követelik, hogy ezen kedvezmény, melyet mindenki birni vélt még akkor is, mikor azt már rég elvesztette, ha mindjárt novellaris uton, de a már fennálló társulatokra is kiterjesztessék, feltéve, hogy a tizenöt év a munkálatok befejeztétől számítva még el nem múlt.

A munkálatok befejeztéről lévén szó, habozás nélkül kijelentjük, miszerint azon nézet, mely szerint a munkálatok addig befejezetteknek ne tekintessenek, a míg „a védművek emelésére vagy erősítésére szükség van“ — nem állja ki a kritikát! A védművek ugyanis nem örök időkre építvek; a Tiszavíz színe ugyanis szakértők állítása szerint folytonosan emelkedik, s ezzel arányban a töltéseknek is emeltetniök kell; de ha ettől el is tekintünk, minden árvíz alkalmával ki vagyunk téve annak, hogy töltéseink elszakíttatnak, vagy legalább annyira megrongáltatnak, hogy azok erősítésének szüksége előáll. Azt kérni tehát, hogy az adómentességet mindaddig élvezzük, a míg csak „a töltések emelésére vagy erősítésére szükség van“ — annyit tenne, mint az adómentesség megörökítését kérni; már pedig

ez oda vezetne, a hova szoktak azok jutni, kik nagyon sokat kérnek, — t. i. hogy semmit sem kapnak! Nem akartuk ezzel azt mondani, hogy egyes társulatok, illetve területek, még ha lefolyt is a 15 év, kivételkép adóelengedésben ne részesíttessenek; mert ilyen kivételes adóelengedésre méltán tarthatnak az ármentesített területek tulajdonosai oly években igényt, melyekben rendkívüli árvíz következtében a gátakat magasítani, vagy azokon nagy költséggel, — jobban mondva új tőkebefektetéssel — nevezetes igazításokat eszközölni kellett; ez azonban nagyon távol áll attól a pium desideriumtól, melyet fentebb jeleztünk.

E helyt kell még egy körülményt felemlítenünk, mely szinte sok panaszra ad okot, s ez az 1868. XXV-ik törvény-cikk 7. §-a által a nulla földek adómentessége czéljából előírt bejelentések elmulasztásának vagy hiányos megtételének kérdése. Nem kutatjuk, hogy az állam a maga részéről mindent megtett-e a végből, hogy ezen bejelentések módozata iránt az illetők fel legyenek kellőleg világosítva és útba legyenek igazítva; de annyi tény, hogy az érdekeltek most sem tudják, hogy a bejelentésnek egyénenként az illető földterületek tulajdonosai által, vagy pedig cumulative a társulatok által kell történni, s ezért őket sújtani okszerűleg és jogosan nem is lehet; mert az egyes birtokosoknak, kik a kellő adatokkal nem rendelkeznek, nincs is módjában a haszonvehetőség beállítását, a megtörtént collaudálást igazolni s a bejelentést eszközölni, különösen tekintve azt, hogy az ártéri kimutatás a földadó catterrel nincs összhangzásba hozva, s e szerint a megfelelő parcellákból az adómentességre igényt tartó ármentesített részt határozottan megjelölni sem lehet; — a társulatok netaláni mulasztásaiért pedig egyes érdekelteket büntetni, különösen akkor, midőn már maga a törvény kétféle magyarázatot enged s kijátszásokról szó sem lehet, mert a collaudálási jegyzőkönyvek a közlekedési ministeriumnál mindig betekinthetők, — minden jogelvvvel ellenkeznék. Ezen bajokon tehát segíteni kellene, ha csak azt nem tartjuk, hogy „der Staat geht sicher“, s a mi senkinek sem szabad, az meg van engedve az államnak, t. i. cum damno alterius locupletari. — Már pedig ha a pénzügy-minister csakugyan segíteni akar, meg fogja találni a formulát is, a melylyel segítsen; megvalljuk azonban őszintén, miszerint

alig reméljük, hogy az ügy ily késő stádiumában e sérelem orvoslását elérhetnők.

Messze haladtunk ugyan a catasteri főbb kérdések felsorolásában, de a legfőbb kérdés még hátra van, s ez az ármentesített területek tiszta jövedelmének kiszámítása, tekintettel az állandó catasterre.

E részben az 1875. VII. törvényezikk két szakasza rendelkezik, t. i. a 18. §., mely a vizöntés, elhomokosodás elleni gátak és egyéb védművek fentartására szükséges költségeket a rendes gazdálkodási költségekbe beszámíttatni rendeli, — s a 39. §. e) pontja, mely kimondja, hogy azon egyes területek, melyeknek termőképességben tartása a rendes gazdálkodási költségeken felül különös költségekkel jár, a tiszta jövedelmi fokozat, illetőleg minőségi osztályoknak egyik kisebb tételű osztályába is sorozhatók a nagyobb gazdálkodási költségek betudása fejében. A 18. §. rendelkezése elvileg igen tetszetősnek látszik, a gyakorlati kivitelnél azonban oly módon hajtatik az végre, hogy igazán el lehet mondani: „adtál uram esőt, de nincs köszönet benne!” Volt alkalmunk ilyen liquidationalis tárgyalásokon részt vehetni, s ez alapon bizton állíthatjuk, hogy a kincstári közegek annyi túlbuzgósággal járnak el, hogy az 1875. VII. t. cz. 18. §-a által nyújtott kedvezmény a papiroson marad. Nemcsak a befektetett tőke kamatai mellőztetnek e tárgyalásoknál; nemcsak a tartalékalap, melyet pedig a törvény intézkedése szerint mindig kiegészítve kell készen tartani, marad egészen számíttáson kívül, hanem még a magasítási és elhasználási költségek is figyelmen kívül hagyatnak, úgy hogy csaknem azt kell kérdezni, hogy a társulatok költségei közül vannak-e olyanok, melyek elfogadtatnak a leszámítás alapjául? Annyi tény, hogy egyéb nem számíttatott le, mint a regie költség s azon csekély kiadások, melyek a töltéseknek rendes, veszélymentes időkben való fentartására szükségesek. A legutóbbi árviz alkalmával felmerült nagyobb költségekre az mondatott, miszerint ezek az átlagos kiszámításnál nem vehetők tekintetbe, sőt még a regie és rendes évi fentartási költségek is csak ott fogadtattak el, a hol azok komolyan számba sem vehető összegre rugtak; a hol pedig a költségek többet tettek volna, ott az mondatott, hogy a liquidatio majd máskor

fog megejtetni. És az eljárás, melynek segélyével a törvény által nyújtott kedvezmény teljesen ellensúlyoztatik, természetesen oda vezetett, hogy a catasteri tiszta jövedelemből catastr. holdanként csak 20—30 kr. rendeltetett e czimen leüttetni. — Már ha számba vesszük, hogy a földadó a catasteri tiszta jövedelemnek mintegy 30%-a, — kiderül, hogy gátfenntartási költségek czimén cat. holdanként az adóból 6—10 kr. hozatik levonásba. Ehhez nem kell commentár; itt a számok beszélnek és fennen hirdetik azt a „jóakaratot“, melyre a tiszai birtokosok a pénzügyi közegek részéről eddig legalább számot tarthattak.

Igy állván a dolog, igen halavány reményünk van ahhoz, hogy az 1875. VII. t. cz. 18. §-a megnyugtatóan szolgálhasson a tiszai birtokosokra nézve, kiktől az állam egyik kezével elveszi azt, mit a másik kezével adott. Nem marad tehát más hátra, mint az 1875. VII. t. cz. 39. §-ának e) pontjába vetni utolsó reményünket. E szakasz jogot ad arra, hogy a nagyobb gazdálkodási költségek betudása fejében az egyes földterületek a minőségi osztályok egyik kisebb tételű osztályába soroztathassanak. Nézettünk szerint a jogos panaszokat orvosolni különösen e szakasz van hivatva, melynek keretében az ármentesített területek tiszta jövedelmének meghatározásánál számba vétethetnék a kockázat, melylyel a töltések egész tőkeértéke össze van kötve, — számba vétethetnék a talaj gyors kimerülése s a Tiszavidéken uralkodó gazdasági állapotok és climaticus viszonyok bizonytalansága, — leszámíttathatnának a befektetett tőke és tartalék-alap kamatai, — s végül az elhasználási, helyreállítási és regie-költségek, még pedig nem azon gyarló adatok szerint, melyeket néhány év nyújthat s melyeket a Tisza viz veszélyes természete kinevet, hanem oly fix tételekben, melyek rendkívüli idők bekövetkeztével is kiállják a próbát s melyek a társulatokat a legnagyobb takarékoságra ösztönzik; mert akkor nem kellene félniök, úgy mint most, hogy ha jól gazdálkodnak, ezért még az állam által, a helyett hogy jutalmaztatnának, adójuk emelése által, büntettetni fognak!

Bármennyire kétségtelen, hogy a tiszta jövedelem kiszámításánál a törvény keretén belől a tiszavölgyi érdekelték jogos érdekeit kielégíteni csupán a 39. §. e) pontja alapján lehet, —

mégis igen nehéz a petitumot részletezni és meghatározni, hogy hány osztálylyal kívánjuk a tiszai ármentesített területeket a rendkívüli költségek fejében lejjebb soroztatni; igen nehéz ez különösen akkor, midőn sem az osztályok számát nem tudjuk, sem pedig nem tudjuk azt, hogy az osztályok hogyan fognak egymáshoz arányolni; s ezért a törvény intentiójának talán leghelyesebben volna megfelelni, ha a házber alá eső házaknál, vagy pedig az első catasteri felvételnél követett eljárás mintájára elvül kimondatnék, hogy ezen lejjebb való osztályozás akkép eszközölendő, hogy a catasteri tiszta jövedelem az ármentesített területnél legalább 40—50 % -kal kevesebb legyen, mint a hasonló természetű fensiki birtokoknál. Nem szándékozunk határozott javaslatot tenni; mert ez a kiviteli feladata; csupán egy eszmét penditünk meg, s ez az eszme az, miszerint az 1875. VII. t. cz. 39. §-ának e) pontja által nyújtott kedvezmény csak akkor fog a tiszai ármentesített területeknek csakugyan javára szolgálni, — úgy a mint azt a törvényhozás czélozta, — ha a fent részletesen felsorolt költségek levonása egy azonos kulcsban, egy egyöntetű százalékban, jobban mondva a lejjebb való osztályozás oly közös módozatában találja kifejezését, mely egyenlően éreztesse jótékonyágát a tiszai ármentesített területekkel; mert ekkor lehetetlenné lesz téve az, hogy valamint az 1875. VII. t. cz. 18. §-a a gyakorlati kivitelnél már az első kísérletnél is értelméből egészen ki lett vetköztetve, úgy a 39. §. e) pontjának kedvezménye is teljesen nullificáltathassék, s alantas közegek önkényétől vagy éppen a véletlentől függjön a Tiszavidék jövő sorsa.

II.

A mi a pénzügyi kérdést illeti, nem szólunk ezuttal sem az alsó-tiszai átmetszések kiképezésének költségeiről, mely költségek mielőbbi utalványozása a Tiszavölgy első létkérdése; — sem pedig azon rövid időre adandó kormányi előlegekről, melyek nélkül a legnehezebb viszonyok közt levő társulatok működése megakadna: egyedül a kölcsön kérdését kívánjuk érinteni. A nemzeti bankkal régi ígérete alapján folytatott alkudozások köztudomás szerint sikerre nem vezettek s e szerint

más módozatokra kell gondolnunk. Nyíltan bevalljuk, miszerint az állam jelenlegi nehéz pénzügyi viszonyai közt nem remélhető, hogy az állam közvetítése mellett bármi alakban jutányos kölcsönt kaphassunk, nem reméljük ezt azért, mert köztudomás szerint az állami kölcsönök drágábbak, mint a magánosok hasonló ügyletei. Így állván a dolog, tagadhatatlan, miszerint majdnem egészen önmagunkra vagyunk utalva; magunknak kell tehát keresnünk az okokat, a melyek folytán a tisztai ármentesítő társulatok hitelképessége eddig oly nehézkes volt. Ezen okokat keresve, azon eredményre jutunk, hogy az 1871. XXXIX. t. cz., mely az ily kölcsönök természetét meghatározza, több nevezetes hiányban szenved, de különben is annak végrehajtása — legalább eddig — a kölcsön részletek beszédése tekintetében nem volt alkalmas arra, hogy ily kölcsönzésekre másokat is buzdítson.

A törvény egyik hiánya az, hogy az ily egyszerű kölcsönök rangsorozatát nem határozza meg, s míg a sokkal csekélyebb jelentőségű gátfenntartási költségekre nézve a 19. §-ban kimondja, hogy az oly teher, mely a birtokkal jár, s mely az adóhátralék kivételével minden betáblázott s be nem táblázott követelés előtt áll, — addig a sokkal fontosabb kölcsöntörvények és részletek sorsát kellőleg elintézettnak és azok természetét eléggé meghatározottnak tartja az által, hogy a 22. §-ban a kamatok és részleteknek közigazgatási úton leendő behajtását helyezi kilátásba. Ezen bizonytalanságnak egyik folyománya az is, hogy senki sem lehet tisztában az iránt, hogy az esetre, ha ily kölcsönnel terhelt ármentesített birtok elárvereztetik, vagy csőd alá kerül, — átszáll-e a kölcsönrészletek további fizetésének kötelezettsége a vevőre, vagy pedig az egész kölcsön a befolyt vételárból ütemedő le. Ezen kérdés annál nehezebb, mert semmi pozitív intézkedés sincs az iránt, hogy ezen követelések (másutt onera perpetuák) az árverési feltételekbe stb. fölvetessenek-e, vagy pedig azok kifizetése más egyéb hosszú folyamú jelzőlogos kölcsönök módjára eszközöltessék a vételárból. — Az esetre, ha e kölcsönök iránt a nyilván könyvek fölvilágosítást nyújtanának, a helyzet nem volna oly nehéz; így azonban, veszedelmes controvers kérdésekre adhatna ezen mulasztás alkalmat. Az 1876. XV-ik törvényczikk 67. §-a, nem különben az ezt kiegé-

szító 1876. évi 12158. számú pénzügyministeri rendelet magával az 1871. XXXIX. t. czikkkel együtt gondosan kikertülték e kérdést; csupán az ármentesítési kölcsönök 3 évi lejárt részleteinek bejelentését rendelik el árverések és csődök alkalmával — a kölcsöntökek sorsát azonban harmadik személyekkel mint vevőkkel szemben egészen mellőzik. — Ha már most számba vesszük, hogy az árverésen vevő fennálló törvényeink szerint semmi néven nevezendő terhet nem vesz által, ha számba vesszük, hogy ezen ármentesítési kölcsönöknél a vevő sem az árverési feltételekből tudomást nem merithet, sem pedig a lejárt részleteknek az adófelügyelő általi bejelentéséből magának tájékozást nem szerezhet; mert az idézett ministeri rendelet 3-ik pontja szerint e hátraléki kimutatások csak jóval az árverés után a vételár felosztására határnapot kitűző végzés vételével terjesztendők a bíróság elé, — s ezek szerint a vevő mikor árverez, az ármentesítési kölcsönt, illetőleg annak részleteit számba nem veheti: — előttünk áll a helyzet bizonytalan képe.

Igénytelen nézetünk szerint e bajokon lehetne segíteni az 1871. XXXIX. t. cz. kifejezett vagy hallgatóságos elvei keretén belől is; bár megvalljuk, hogy az 1871. XXXXI. t. cz. a Tiszavölgy hitelképességének emelése tekintetében távolról sem érte azt a czélt el, melyet magának kitűzött, s tudtunk szerint az egész birodalomban csak egy hitelintézet akadt, mely ily természetű kölcsönöket engedélyezett, — a többi hitelintézetek pedig azzal tagadták meg ily kölcsönök engedélyezését, hogy szabályaik szerint csupán telekkönyvi biztosíték mellett vannak kölcsönök megszavazására feljogosítva.

Ily körülmények közt nincs más út hátra, mint külföldi tőkét keritenünk, mely talán, ha minden egyéb biztosításban részesülne, az 1871. XXXIX. t. czikk megfelelő szakaszainak módosításával a telekkönyvi bekeblezéstől eltekintene; — vagy pedig, ha a monarchia pénzügyintézeteire lennénk kizárólag utalva, akkor azon két expediensről lehetne csupán szó, hogy a monarchia több nagy intézetei szabályait ez alkalomból módosítsák, s azokba a kölcsönök ezen nemét is felvegyék, úgy, a mint azt az osztrák földhitelintézet tette, vagy pedig, ha ez lehetséges nem volna, akkor alkottassék egy oly törvény,

mely az ily állami védelemben részesülő ármentesítési kölcsönöknek telekkönyvszerű biztosítékot is nyújt, oly alakban körülbelül, mint a hogy a szőlő-dézmaváltság tartozások az 1868. XXIX. t. cz. 9. §. alapján az illető telekjegyzőkönyvek birtoklapjaira röviden bejegyeztettek, s ez által — tekintettel a közelebbi felvilágosítást nyújtó közös megváltási teherlapra — bekebelezetteknek tekintettek. Elismerjük, miszerint ezen expediens több rendbeli nehézségekbe ütközik, de azt egyáltalán nem tartjuk, hogy e nehézségek legyőzése kivihetetlen volna.

E nehézségek főleg abban rejlenek, hogy az ármentesített birtok — egyes kivételes eseteket kivéve, — telekkönyvileg a fensiki birtoktól külön választva nincs.

Már pedig ármentesítési kölcsönrészletekkel fensiki birtokot terhelni s ez által a jóhiszemű hitelezőket telekkönyvi rangsorozatukban bátrább szoritani, esetleg pedig szerzett jogaiktól minden igaz ok nélkül elűtni, — oly képtelenség volna, melyre egy jogállamban gondolni sem lehet.

Ezek szerint nem marad más hátra, mint akkép intézkedni, hogy az ármentesítési kölcsönök telekkönyvileg csupán az ármentesített földeket terheljék; ámde a fennálló telekkönyvi rendtartás értelmében ezen eszme másképp nem vihető keresztül, mintha az ármentesített területek külön birtoktestek gyanánt lesznek telekkönyvileg feltüntetve, melyekre önállóan zálogjogot szerezni lehet.

A telekkönyvnek ezen átalakítása nem kellene, nézetünk szerint, hogy épen imperative történjék, bár helyzetünket minden tekintetben javítaná az, ha az ártér társulati kimutatása a hiteltelekkönyvvel és az adócatasterrel — mint már fentebb is jeleztetett — összhangzásba hozatnék. A kölcsön-kérdés szempontjából azonban elég volna a társulatoknak törvény által megadni azon jogot, hogy az ármentesített területnek hiteltelekkönyvi különválasztását követelhessék. Az eljárás hasonló volna az úrbéri rendezések után foganatba vétetni szokott telekkönyvi átalakítási eljáráshoz; s e szerint az eljárás hivatalból történne a társulati ártér-kimutatások segítségül vétele mellett s a terhek is hivatalból bekebelezetnének át az új birtoktestekre. Tudjuk jól, hogy ez az eszme nem nagyon népszerű; — bármennyi ármentesítési kölcsönnel tartozzék is valaki, ha e köl-

csön telekkönyvileg kitüntetve nincs, — azon jó hitben ringatja rendesen magát, hogy ez tulajdonkép nem is adósság, — csak olyan mint az adó, melyet mindig fizetni kell, s azt tartja, hogy a hitelező, kitől kölcsönt kér vagy a vagyoni állását kutató más harmadik személy ezen terhet nem is veszi számításba; — szívesen megengedjük, hogy ezen felfogás, ha nem is jogosult, nincs egészen minden alap nélkül. — Magunk is azt tartjuk, hogy ha csak lehet, igyekezzünk másképp segíteni magunkon, de ebből nem következik, hogy előavatosságból a legroszabbra is ne készüljünk el, s jót remélve, tétlenül nézzünk jövőnk elé.

A kölcsönökről lévén szó, lehetetlen, hogy meg ne emlékezzünk azon szerepről, melyet az állam magára vállalt akkor, midőn a részleteknek közigazgatási uton leendő behajtását biztosította. Az állam, midőn az 1871. XXXIX. t. cz. 22. §-ban kimondta, hogy e kölcsönök kamatait és részleteit közigazgatási uton behajtja, — erkölcsileg mindenesetre, de sőt talán jogilag is kötelezettséget vállalt az iránt, hogy e kamatokat és részleteket az illetők pontosan megkapják; ennek daczára nem látjuk a behajtásnál azt az erélyt kifejtve, mely közadóbeli tartozások és illetékek behajtása alkalmával kifejtetni szokott, s az ily ármentesítési kölcsönök egyéb kincstári tartozások mellett a mostoha gyermek szerepét látszanak játszani, aki nemcsak koplal testvérei mellett, hanem még gyönyörködni is köteles abban, ha amazok jóllaknak, — a mint azt a temes-bégai társulat példája is igazolja, a hol az ily hátralékok 780,000 frtra rugnak. Már pedig tagadhatatlan, hogy a hitelezők azon jóhiszemben adták kölcsöneiket, hogy az állam nemcsak akarja, de képes is, sőt kötelezve van ezen kölcsönök kamatait és részleteit behajtani; s e szerint talán több mint méltányos volna, ha az állam e tartozások behajtásáért felelne nálunk is úgy a mint például Szászországban felel. Az ármentesítési kölcsönt megadó hitelezőnek az állammal szemben egyéb fegyvere nincs, mint a törvény útja; s ezért ezt az utat fentartani a hitelező részére felette szükséges volna, mert csak ekkép adatnék gyakorlati sanctio azon kedvezménynek, melyet az 1871. XXXIX. t. cz. 22. §. nyújtott; mert ekkép lehetne legbiztosabban elkerülni a versenyzést is azon kérdés felett, hogy az ármentesítési kölcsön részleteinek menüyiben legyen a be-

hajtásnál elsősege az adók és illetékek felett, s mert végül ekkép közvetve bár, de az állam csakugyan segíthetne bennünket, jótállván olyan tartozásért, melynek behajtása kezeibe van lévén, s mely miatt már ez oknál fogva sem szenvedhet kárt. Több oldalról bangoztattak panaszok, hogy a kölcsönrészletek gyanánt kifizetett összegek az adóhivatalok által az 1871. XXXIX. t. cz. 19. §-nak védve alatt adófizetés czímén számoltatnak el, s ekkép rendeltetésüktől önhatalmulag elvonatnak. A fentebb megpendített eszme által ezen is segítve volna; különben hogy ezen panaszt orvosolni mennyire indokolt, elég talán, egyebeket mellőzve, Poroszországra hivatkozunk, hol az ily kölcsönrészletek az adót s egyéb kincstári tartozásokat még az árverésen bejött vételár felosztásánál is az 1855. csődtörvény szerint feltétlenül megelőzik.

Még egy kis kérdés van hátra e pontnál, s ez az 1871. XXXIX. t. cz. 20-ik §-nak azon rendelkezése, mely szerint a gátfenntartási költségjárulékok csak a kivetés után hat hónappal hajthatók be. Ezen intézkedés tarthatatlanságát annyira igazolta a gyakorlat, hogy azt bővebben indokolni feleslegesnek tartjuk; elég lesz talán jeleznünk azt, hogy a helyreállítási munkálatok teljesítése ha valahol nem, úgy az ármentesítő társulatoknál nem tűr halasztást; sokszor ugyanazon munkálat nem a maga idejében teljesítve, később háromszor annyiba kerül, sőt nem egyszer annak elmulasztása az egész érdekeltiségre nézve vészthozó lehet.

A fentebbiekben kifejtettük nézeteinket a catastroeri és pénzügyi kérdéseknek a tiszavölgyi nagygyűlésen szóba hozott részét illetőleg. E nézetek érvényesítése azonban egészen a kormánytól és a törvényhozástól függ. — Elismerjük, hogy ha nehezek a mi viszonyaink, talán még nehezebbek az idők az államra nézve, s ezért mindentől távolabbaknak szeretnénk látszani, mint attól, hogy túlköveteléseket tegyünk. A törvényhozás és a kormány, melynek őszinte érdeklődésében ügyünk iránt kétkedni semmi okunk sem lehet, reméljük, hogy az állam súlyos viszonyai között is fog módot találni abban, hogy a Tiszavölgy, mint a magyar faj specificus fészkeinek létérdekei helyesen és méltányosan oldassanak meg; s a régi, valamint ezután kiadandó törvények és rendeletek azon jóhiszeműséggel hajtassanak végre is, a melylyel azok hozattak és kiadattak.

III.

Hátra van azon kérdés érintése, melynek gyakorlati kivitele már távolról sem annyira a törvényhozástól és kormánytól, mint önmagunktól függ; s ez a tiszai ármentesítő egyleteknek egy központi tiszavölgyi társulattá leendő alakulása. E tárgyban a központi választmány egy alapszabálytervezetet terjesztett a közgyűlés elé, mely szerint a Tisza völgyében alakult ármentesítési egyletek az 1871. XXXIX. és 1874. XI. t.-cz. által biztosított autonómiájuk fentartása mellett „tiszavölgyi társulat” elnevezés alatt egységes társulattá szövetkeznek. A „tiszavölgyi társulat” célja ezen alapszabályok szerint az volna, hogy a vidéki társulatok specialis, nemkülönben azok közös érdekeit a kormány előtt képviselje; a töltésezési és átmetszési munkálatokra nézve nézeteit a kormányval közölje s különösen a felett örökadjék, hogy e munkálatok egyöntetűek legyenek; a közös érdekű ügyekben irányt adjon a társulatoknak; a netalán szükséges kölcsönöket kieszközölni segítse; végül kiegyenlítse a társulatok közt netalán felmerülő vitás kérdéseket s a kisebb egyletek csoportosítását eszközölje. Kimondatott továbbá e tervezetben, hogy a kormány által saját kebeléből a társulathoz kiküldendő biztos a közgyűlés és választmány rendes tagja. A közgyűlést illetőleg a tervezet úgy rendelkezik, hogy az áll 1-ször: a vidéki egyletek képviselőiből; 2-szor a központi választmány tagjaiból; 3-szor a kormány kiküldöttéből. A vidéki egyletek képviselőjét illetőleg az foglaltatott a tervezetben, hogy oly egyletek, melyek 10,000 catastralis holdnál kisebb árterületet képviselnek, egy szavazattal birjanak; oly egyletek melyeknek árterülete 10,000 és 100,000 catastralis hold közt van, két szavazattal legyenek a közgyűlésen képviselve, s végül azon társulatok, melyeknek ármentesített területe 100,000 catastralis holdat is meghalad, három szavazattal rendelkezzenek. A közgyűlés választja a tervezet szerint a társulat elnökét és alelnökét hat évre, a központi választmány tagjait pedig három évre oly módon, hogy elejénte sorsolásnak legyen helye, később pedig, ha rendes kerékvágásba jön a dolog, a megválasztottak egy harmada lépjen évenként ki. A legfőbb intézkedési és felügyelési jog a

közgyűlésnek tartatott fenn, nemkülönben meghatároztatott, hogy közgyűlés évenként egyszer fog tartatni; megállapított az is, hogy a központi választmány tagjai a közgyűlésen egy-egy szavazattal birjanak. A központi választmányra nézve kimondatott, hogy az annyi — a közgyűlés által választandó — tagból alakittassék, a hány vidéki egylet van. A központi választmány hatáskörét illetőleg a tervezetben kimondatott, hogy az egyfelől a közgyűlési teendőket előkészíti, másfelől a közgyűlési határozatokat végrehajtja s a társulatot képviseli; természetes, hogy az ügyviteli személyzet szervezése és a társulati titkár megválasztása is a központi választmánynak tartatott fenn. Végül kimondatott, hogy a központi költségek viselése a vidéki egyleteket terheli, a holdszám szerinti arányban.

Ezekben röviden összefoglaltuk az alapszabálytervezetben részletesen kifejtett javaslatokat. E javaslatok nagy része a nagygyűlés által elfogadtatott és csupán a következőkben történtek módosítások: A nagygyűlés kimondotta, hogy a központi társulat tagjai gyanánt tekinti az egy kézben lévő magánöbölzetek tulajdonosait is. Igen méltányos volt ez öbölzetek tulajdonosait a központi társulat tagjai közé felvenni, mint a kiknek helyzete és érdekei teljesen hasonlók a társulatok helyzetéhez és érdekéhez, s mint a kik okszerűleg nem sujthatók azért, hogy egyedül szerencsések birni egy öbölzetet, s hogy társulatot ez okból az 1871. XXXIX. t.-cz. alapján nem alakítottak, de nem is alakíthattak. A társulat célját illetőleg kimondotta a nagygyűlés, miszerint a társulatnak joga van nemcsak a készülóban lévő és ezután foganatosított, hanem a már befejezett munkálatok iránt is véleményt adni és felterjesztést tenni a kormányhoz; ugyanitt megállapított az is, miszerint a központi társulat hatásköre a vidéki egyletek közt felmerült vitás kérdések eldöntésére ne terjedjen ki, hanem csupán az egyesség megki-értésére szorítkozzék. A kormány küldöttére nézve azt határozta a közgyűlés, hogy az a tárgyalásokban csupán consultatív votummal vehessen részt, a mi igen természetes volt, tekintve, hogy a kormány közege egyes társulatok képviselőivel sem érdekénél, sem állásánál fogva egy elbánás alá nem jöhet. A központi választmány alakítása változatlanul hagyatott azon kivétellel, hogy minden vidéki egylet kell, hogy egy tag által a központi választmány-

ban képviselve legyen; a központi választmány mellett azonban még egy kisebb végrehajtó bizottság szervezését is szükségesnek látta a közgyűlés. Attól félt ugyanis a nagygyűlés, hogy egy oly nagy testület, mint a központi választmány, mely 38—40 tagból áll, kiknek nagy része vidéken lakik, — sokkal nehezebb, hogy sem attól compact működést, a részletekig következetes eljárást s a teendők gyors végzését várni lehetne; e mellett azon aggodalom is forgott fönn, hogy tekintettel arra, miszerint a tervezet alapján érvényes határozat hozatalára 5 központi választmányi tag jelenléte elégséges, — nem-e ragadhatja kezébe a kisebbség a többség fölött a hatalmat? Ugyanezen indok vezette a közgyűlést akkor is, midőn e 12 tagu állandó végrehajtó bizottságra nézve kimondotta, miszerint az a központi választmány által akkép alakítandó, hogy az elnökön és alelnökön kívül abban 3 tag legyen a felső-tiszai, 1 a közép-tiszai, 4 az alsó-tiszai és 2 a körös-berettyói érdekeltiségből. Tagadhatatlan, hogy ez az eszme kissé complicáltnak látszik; azt hisszük azonban, hogy ennek daczára a gyakorlatban nagyon meg fogja állani helyét; mert végelemzésében nem egyéb az, mint következetes keresztülvitele azon democraticus elvnek, mely egyedül képes az egyes társulatok közt fenforgó roppant különbségek és aránytalanságok mellett a jó egyetértést fentartani, t. i. hogy de nobis sine nobis semmise történjék. A közgyűlésen minden társulat képviselve lesz; — a központi választmányban szintén lesz minden vidéki egyletnek egy tagja a megejtett módosítás szerint; ámde a 12 tagu végrehajtó bizottságban physice lehetetlen, hogy 38—40 társulat képviselve legyen, s e szerint nem volt más hátra, mint azon főérdekesoportozatok arányos képviselétét eleve biztosítani a végrehajtó kis bizottságban, melyek a Tiszavölgyet dominálják, — még pedig úgy, hogy körülbelül minden 300,000 holdra essék a végrehajtó állandó bizottságban egy szavazat. Ezek voltak a nagygyűlés határozatai az alapszabályok kérdésében; megjegyezzük azonban, miszerint végleg határozni ez alapszabályok felett, s ezek alapján megalakulni az 1878. január 20-án tartandó nagygyűlésnek lesz feladata; addig a vidéki egyletek közgyűlései ez alapszabályokat alaposan kell hogy megvitassák a végből, hogy az 1878. január 20-iki nagygyűlésre küldendő meghatal-

mazottaikat a kellő utasításokkal elláthassák. Azt tudjuk, hogy csomót keresni a kákán is lehet, s arról is meg vagyunk győződve, hogy a vidéki egyletek elé terjesztett közgyűlésileg elfogadott javaslat compromissumok eredménye lévén, az oly tökéletes mű nem lehet, mint a milyenek azon munkálatok lenni szoktak, melyek a gyakorlati élet viszonyaival megalkudni nem kénytelenek; mindazonáltal azt hisszük, hogy a vidéki egyletek azon nagy felelősség hazafias öntudatában, mely reájuk hárulna az esetre, ha az alakulás nem történhetnék meg, — azon szórászhasogatást nem ismerő őszinte egyszerűséggel fogják e javaslatot külön gyűléseiken megvitatni, melynek már képviselőik a nagygyűléscken oly fényes jeleit adták!

Eddig, megvalljuk, csupán egy lényeges kérdést hallottunk, mely valószínűleg még az 1878. január 20-ki nagygyűlésen is vitára fog alkalmat adni. Ez a központi választmány összeállításának kérdése. Több vidéki egylet ugyanis nem elégedve meg az eredeti tervezeten a közgyűlés által megejtett azon módosítással, hogy a közgyűlés minden társulat érdekelttségéből választ egy-egy központi választmányi tagot, — még erősebb garantiákat óhajtott ezen érdekképviselőt tekintetében, s e szempontból az egyes vidéki egyleteknek kívánja fentartani azon jogot, hogy egy-egy tagot választhassanak a központi választmányba, mert attól fél, hogy a közgyűlés esetleg oly tagokat is választhatna az egyes vidéki egyletekből, kik talán otthon kisebbségben vannak s ennél fogva a központi választmányban más érdeket képviselhetnének, mint a melyeket az illető vidéki egylet magának vall. Ez a nézet elvileg nem indokolható; mert hiszen a központi választmány ismérve és hivatása éppen az, hogy az ne mint a közgyűlés, a vidéki egyleteknek, hanem magának a közgyűlésnek legyen közege és kifolyása; azt azonban elvitatni nem lehet, hogy ez aggodalom nincsen gyakorlati háttér nélkül, s hogy a legközelebb tartandó nagygyűlés egyik főfeladata lesz ezen aggályt eloszlatni a nélkül, hogy a központi társulat egész szervezete lényegéből kiforgattassék.

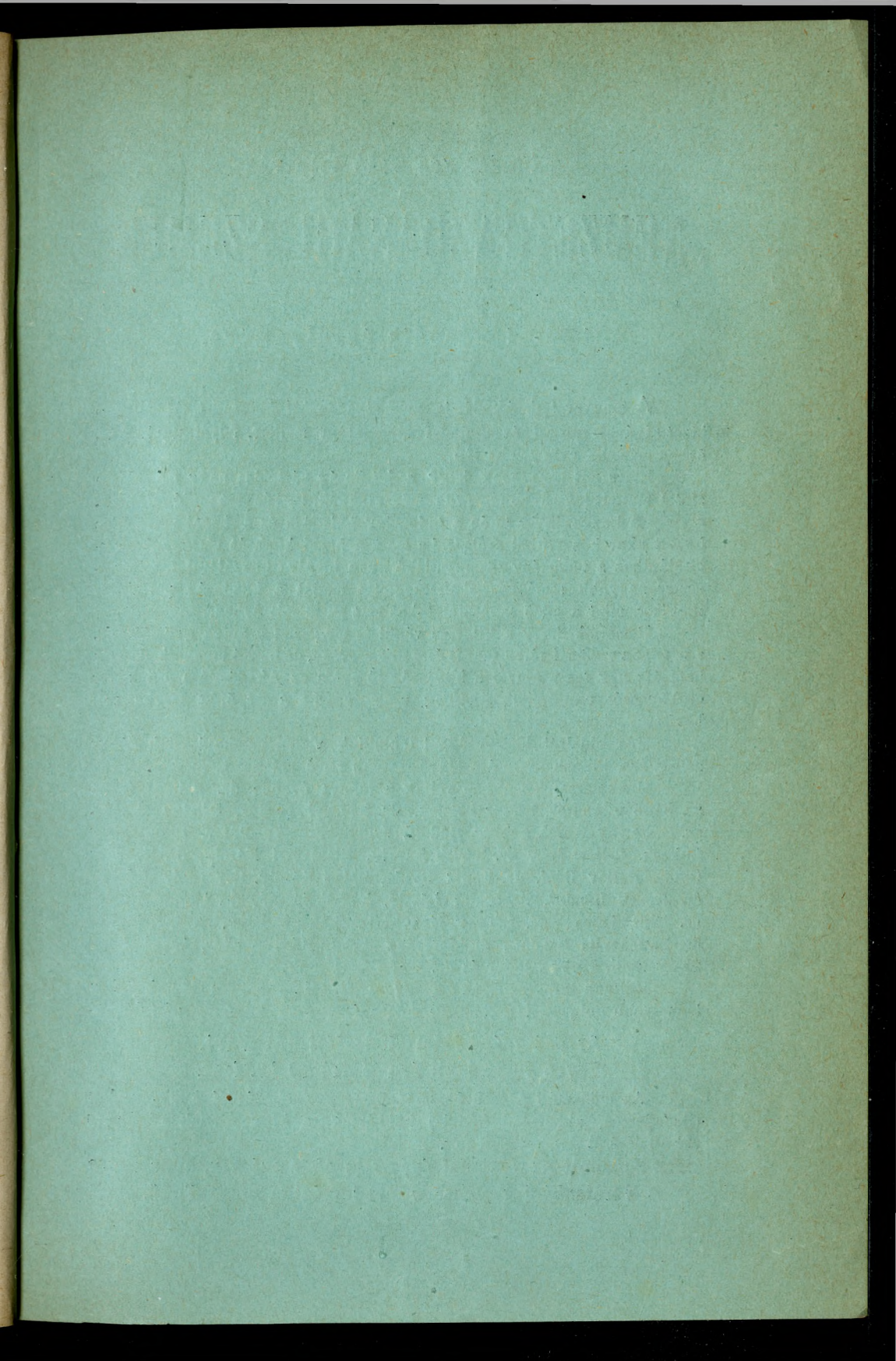
Közel az idő, midőn megtudjuk, hogy megértünk-e már azon nagy eszmére, melyért annyi jelesünk eddig hiába küzdött, — a tiszavölgyi egyesülés eszméjére. Az 1878. január 20-iki nagygyűlésen ez a kérdés, s ezen kérdéssel a Tiszavölgy sorsa

a közelebbi jövőben el fog döntetni. El fog dőlni azon kérdés, hogy akarunk-e önmagunkon segíteni, hogy birunk-e érzékkel nagy közös érdekeink iránt; — vagy pedig úgy, a mint eddig, annyifelé húzunk, a hányan vagyunk, mindenki csak a maga ügyét végzi, dolgozik a maga szakállára, s a közös létkérdések feletti öröködést bizza a véletlenre!

A magyar faj természete mindig az volt, hogy a mig egyenetlenkedett a szerencsében, összetartani csak a nem szeretem napokban tudott. E faji tulajdonunkból következtetve, kétségtelennek tartjuk, hogy ha most, midőn a catastropha következményeit még mindannyian érezzük, — össze nem fogunk, lassankint eltűnnek a napirendről a Tiszavölgy kérdései, s az egyesülés nagy eszméje majd csak akkor fogja megint foglalkoztatni az elméket, ha újabb csapások fogták érni a Tisza völgyét. Lehet, hogy a mi elődeinknek nem sikerült, az ennek a nemzedéknek sem fog sikerülni, s a messze jövőnek van csak fenntartva az, hogy ez eszmének testet adjon. Ámde e távoli remény ne vigasztaljon bennünket; mert ha ez eszme most elbukik, nagy szerencsétlenségek árán fog csak győzelemre jutni, s mikor győzelemre jutott, — akkor már késő lesz!

DR. DARÁNYI IGNÁCZ.

Előfizetésre való felhívás

A
„NEMZETGAZDASÁGI SZEMLE“

évnegyedes folyóirat

1878 - ki második évfolyamára.

A magyar tud. Akadémia nemzetgazdasági és statisztikai állandó bizottságának anyagi és szellemi támogatása mellett, folyóiratunk jövő évben második évfolyamba lép.

Nincs mit tagadnunk, hogy a közönség pártolása nagy mértékben alatta maradt legszűkebb mérvű reményeinknek. Ily hézagot pótló folyóirat, a mely a közgazdaság terén a tudomány haladása és a hazai művelődés között akar közvetítőül szolgálni s mely a hazai konkrét viszonyok meg-
bírálásához a tudomány szempontjából van hivatva hozzájárulni, minden-
esetre nagyobb reményekkel kecsegtette magát a közönség pártolását
illetőleg, mint a minő tapasztalatokat tett az elmúlt évben.

Reméljük, hogy a kitartás végül is megtermi a maga gyümölcseit,
s a mint a szellemi téren már is érezzük szerény, de buzgó munkálkodásunk
hatását: úgy fogja idővel a közönség részvéte az Akadémiára eső teher
csökkenését eszközölni, illetőleg ezzel együtt a folyóirat tervbe vett
bővítését lehetségessé tenni.

Más oldalról büszkeséggel tekintünk vissza munkatársaink díszes
sorozatára, kiknek pártolása legvérmesebb reményeinket is túlhaladta.

Munkatársaink sorában voltak a lefolyt évben: dr. Ballagi Géza,
gr. Bethlen András, Borszéki Soma, dr. Darányi Ignác, Dékány Mihály,
gr. Dessewffy Aurél, Dobner Rudolf, dr. Dobránszky Péter, Eisenstädter
Lukács, Gelléri Mór, dr. Herich Károly, Hieronymi Károly, dr. KakuJay
Gyula, Kállay Béni, dr. Kautz Gyula, Keleti Károly, Kerkapoly Károly,
dr. Konek Sándor, Korizmies László, Körösi József, dr. Láncey Gyula,
dr. Láng Lajos, gr. Lónyay Menyhért, Lukács Béla, Máday Izidor,
dr. Matlekovits Sándor, dr. Mudrony Soma, Rácz Sándor, Szabó Jenő,
Thaly Emil, Török Sándor és dr. Weisz Béla urak.

Multunk programmunk a jövőre is: Ezen alapon hívjuk fel a
komolyabb dolgokkal foglalkozó közönséget ezen folyóirat pártolására.

Az egész évfolyam előfizetési ára 5 frt.

Egyes füzet bolti ára 1 frt 60 kr. lesz.

Az előfizetési pénzek **Knoll Károly** akadémiai könyvtáruhoz
(Budapesten, akadémiai bérház) küldendők, a ki a füzetek bérmentes
szétküldéséről gondoskodni fog.

== Ugyanott az 1877-iki évfolyam akár egészen, akár egyes
füzetenként ugyanezen áron még megrendelhető. ==

